

Хороший повар – хорошая еда. Хорошая еда – здоровый организм. Здоровый организм может бороться с болезнью. Да, я согласна, «хороший повар стоит врача»! Сохайла А. (Египет)

«Добрая пословица век не сломится», ведь «с пословицей дело спорится»!

Литература:

1. Минакова, Е.Е. Современная русская идиоматика / Е.Е. Минакова. – М.: Русский язык. Курсы, 2008. – 136 с.
2. Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – С. Н. Федорова/ Этнокультурные технологии в современном образовательном процессе// Образовательные технологии и общество. – Минск, 2016. - Режим доступа: [https:// cyberleninka.ru.> article](https://cyberleninka.ru.>article)

Проблема інтерференції в українському усному мовленні іноземних студентів

Кісіль Л.М.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: ludmilakisil@yahoo.com

Знання української мови як іноземної – це одна з необхідних умов професійного зростання громадян з країн ближнього та дальнього зарубіжжя, які перебувають в Україні. Ситуація двомовності, що існує на сьогодні в Україні, наклала відбиток і на гуманітарну складову вищої освіти. У тих регіонах нашої держави, де питання білінгвізму стоїть вкрай гостро, виникають і певні специфічні труднощі під час викладання української мови студентам, які є громадянами інших держав. Лінгводидакти докладають максимум зусиль, щоб докорінно змінити існуючий стан речей. У зв'язку з цим набуває актуальності взаємодія іноземної (або декількох іноземних) та рідної мов, їхній взаємовплив. Така взаємодія може набувати позитивного характеру – відбувається транспозиція, тобто раніше утворені навички слугують основою формування нових. Якщо ж у процесі мовної асиміляції з'являються негативні наслідки, то відбувається інтерференція, що виявляється у зниженні продуктивності дій та появі помилок як в усному, так і писемному мовленні. Саме явище інтерференції привертає особливу увагу, оскільки значною мірою

створює труднощі у процесі засвоєння нерідної мови та потребує розробки ефективних шляхів їх подолання.

Різноманітні аспекти методики викладання української мови як іноземної висвітлено у працях Л. Паламар, Н. Ушакової, Л. Селіверстової, А. Чистякової, Т. Лагути, Л. Бей, О. Тростинської, Л. Антонів, Л. Васильєвої, Д. Мазурик, З. Мацюк, М.Мовчан, Б. Сокола, О. Іванишин, Н. Станкевич та ін., зокрема сфери адаптаційних процесів іноземних студентів в українськомовному середовищі досліджували лінгводидакти І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, О. Біляєв та ін. Дослідження питання міжмовної інтерференції неодноразово перебувало у центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема У. Вайнрайх, В. Виноградов, Ю. Жлуктенко, Н. Комісарова, А. Супрун, Ю. Дишерієв та ін. опікувалися вивченням особливостей означеного явища. Попри чималу зацікавленість науковців у виявленні причин виникнення інтерференції, питання визначення її видів потребує подальшого дослідження. Водночас слід зазначити, що проблема навчання усного мовлення іноземних студентів з урахуванням інтерферентних явищ не стала предметом всебічного висвітлення науковців.

Визначимо особливості навчання українського усного мовлення студентів-іноземців в умовах впливу інтерференції, запропонуємо шляхи її запобігання й усунення. Вивчення зазначеного питання перш за все потрібно розпочати з визначення специфіки явища інтерференції. Термін «інтерференція» (від лат. *inter* — між, взаємно та *ferens, ferentis* — який несе, переносить) широко застосовується у різних наукових галузях, зокрема в психології, лінгвістиці, соціолінгвістиці та ін. У лінгвістиці під інтерференцією розуміють взаємодію мовних систем в умовах білінгвізму, що виникає або у процесі мовних контактів, або у процесі індивідуального засвоєння нерідної мови. Термін «інтерференція» було введено членами Празького Лінгвістичного гуртка, проте широкого застосування він набув лише після виходу монографії американського лінгвіста У. Вайнрайха «Мовні контакти» [2; 22]. Явище

інтерференції, як уважає дослідник Е. Хауген, виникає як результат сприйняття іншої мови через призму рідної. При цьому на нову систему, яку засвоюють, переносяться уявлення про більш звичну, попередню систему [7; 75]. Ю. Дишерієв зокрема зазначає, що в результаті взаємодії, взаємовпливу структур і структурних елементів двох основних компонентів білінгвізму у процесі мовної діяльності білінгвів виникає міжмовна інтерференція [3; 28].

У сучасному мовознавстві існує чимало поглядів на явище інтерференції. Мовознавець С. Семчинський називає інтерференцію «процесом взаємодії систем та елементів цих систем у мовах, що контактують» [6; 3]. Російська дослідниця О. Ахманова зазначає, що інтерференція – взаємодія мовних систем в умовах білінгвізму, який виникає під час мовних контактів або під час індивідуального засвоєння нерідної мови [1; 197].

Аналіз досліджень у галузі інтерференції свідчить, що науковці акцентують увагу переважно на лінгвістичному аспекті інтерференції, що може виявлятися на фонетичному, граматичному та лексичному рівнях. Розрізняють міжмовну і внутрішньомовну інтерференцію. Відмінності в системах рідної мови і тієї, що вивчається, спричиняють міжмовну інтерференцію на різних мовних і мовленнєвих рівнях уже з початкового етапу навчання. На відміну від міжмовної інтерференції внутрішньомовна виникає тоді, коли суб'єкти навчання набувають певного досвіду в навчанні мови, тобто мають якісь базові знання нової мови. Так, набуті раніше навички взаємодіють із новими, не достатньо міцними, в межах мови, яка вивчається, що породжує помилки. Тобто механізми внутрішньої інтерференції діють у межах однієї мови і не залежать від іншої мови.

Особливої значущості набуває проблема розвитку мовленнєвої культури іноземних громадян у період навчання в закладах вищої освіти традиційно двомовних регіонів. У цій ситуації для іноземних студентів українська мова може бути або основною іноземною, або другою іноземною. У другому випадку опора на знання студентів з російської мови дає змогу викладачеві

економно використовувати час, активніше формувати мовленнєві вміння і навички студентів, уникати непотрібного дублювання, ускладнювати характер вправ. Процес навчання української мови як основної більш напружений у російськомовному оточенні. Структурна схожість створює сприятливі умови для взаємної асиміляції інтерферентних процесів в обох мовах. Наприклад, якщо студенти-іноземці не розрізняють лексичне значення слова, не знають його семантики, то спостерігається міжмовна омонімія: *вірне рішення (правильне рішення), другі плани (інші плани), усі без виключення (усі без винятку); відноситися до навчання (ставитися до навчання), відноситися до більшості (належати до більшості), здати екзамен (скласти екзамен)*. Також можлива заміна нормативної парадигми ступенів порівняння прикметників ненормативною: *самий головний (найголовніший), самі холодні дні (найхолодніші дні)*; порушення при відмінюванні числівників: *семидесяти двух студентів (сімдесяти двох студентів), шестидесяті роки (шістдесяті роки)*. Інтерферентні помилки можливі й у граматичному роді іменників: *тупая боль (тупий біль), злая собака (злий собака), ученая степень (науковий ступінь), детская корь (дитячий кір)*.

Як відомо, джерелом міжмовної інтерференції є рідна мова студента або та іноземна, що вивчалася раніше. Людина, яка вивчає нову мову, інстинктивно вибудовує знання мови, що вивчається, на базі рідної мови. У процесі роботи з іноземними студентами найбільшу кількість помилок зустрічаємо на звуковому рівні (так звана фонетична інтерференція), що виникає внаслідок артикуляційних можливостей носіїв інших мов.

Порівняння звукових систем української та французької мов на артикуляційному, фонологічному і фонетичному рівнях, визначення місця франко-української фонетичної інтерференції підтверджує порушення реалізації українських фонем франкомовними студентами у процесі сприйняття й відтворення мовлення. Порівняння систем голосних свідчить про те, що студенти-іноземці, які є носіями французької мови, можуть порушувати

реалізацію українських фонем. Так, французька система голосних звуків є більш розмаїта: 16 звуків у французькій мові та 6 в українській. У французькій мові немає голосних звуків середнього ступеня підняття спинки язика, тобто український звук [e] більш закритий порівняно з французьким найбільш подібним до нього звуком [ɛ]. Український звук [o] більш закритий, ніж французький відкритий [o], або ж більш відкритий від французького закритого [o]. Український звук [и] є високо-середнього ступеня підняття спинки язика, а тому більш відкритий від найбільш подібного французького звука [e]. У нашій мові немає носових звуків, а у французькій мові є чотири носових звуки: [a], [ɛ], [ge], [o]. Враховуючи ці особливості, у процесі навчання української мови як іноземної зусилля викладача повинні бути направлені на формування навичок із вимови і розрізнення цих звуків. Послідовність подачі фонетичного матеріалу повинна відбуватися за принципом «від простого до складного». Спочатку варто формувати навички вимови тих звуків, що не викликають особливих труднощів. Так відбувається постановка артикуляції українських звуків. Після формування цих навичок починається черговий етап – корекція вимови.

Звернімо увагу, що, наприклад, у китайській мові звук [л] – середнє між [р] і [л], але ближче до [л]. Це приводить до того, що студенти, рідною мовою яких є китайська, навчаючись української мови, не розрізняють ці два звуки. Тобто у цьому випадку йдеться про міжмовну фонетичну інтерференцію. Зважаючи на це, завданням викладачів є формування відповідних артикуляційних навичок і робота зі систематизації стосовно їх закріплення і корекції порушень.

У процесі навчання української мови як іноземної туркменських студентів найчастіше виникає явище граматичної інтерференції, що зумовлене, наприклад, відсутністю в туркменській мові категорії роду. У зв'язку з цим можуть бути наступні помилки на узгодження в роді: *у мене є старший сестра; у Туркменістані в мене є гарний машина; завтра буде класний вечірка*

у *гуртожитку*. Крім того, під час навчання туркменських студентів утворення й правопису українських прикметників, зокрема у процесі пояснення узгодження прикметників з іменниками, слід пам'ятати і враховувати особливості туркменської граматики, бо, наприклад, у туркменській мові прикметники не мають закінчень.

Суттєво ускладнюють процес засвоєння української мови іноземними студентами неврахування семантичних відтінків слова відповідно до конкретного контексту, багатозначність лексичних одиниць, недостатня сформованість навичок стильового розрізнення тексту та ін.

Причини відхилення від норм в українській мові іноземних студентів можна пояснити тим, що вони, користуючись другою мовою, постійно примушують себе відходити від звичних норм рідної мови, які настільки є стійкими в їхній свідомості, що, будуючи речення українською, вони намагаються вирівняти відмінності між українською та рідною мовами. Норми рідної мовної системи постійно перемагають, про що свідчить багато помилок у мові, яку вони вивчають.

Щоб подолати інтерференцію рідної мови, правильно прийняти й відтворити явища іноземної мови, студент-іноземець повинен усвідомити міжмовні розходження, подолати свої попередні мовні уявлення та мовленнєві навички. Цьому повинен сприяти викладач, озброєний відповідною методикою. Для подолання інтерференційних помилок пропонуємо наступні загальнодидактичні методи: пояснення граматичного матеріалу, організація та контроль його засвоєння. Серед спеціальних дидактичних методів можна виділити наступні: система вправ на визначення роду, відмінка іменників, узгодження прикметників з іменниками та ін. Вважаємо за доцільне подавати завдання у вигляді цікавих та пізнавальних текстів, де треба буде розкрити дужки, вибравши чи поставивши слова у правильній формі. Вправи на переклад текстів дають велику користь студентам-іноземцям, адже попереджають інтерференцію на різних мовних рівнях. Відтак спочатку

іноземним студентам потрібно пояснити усі теоретичні правила використання граматичних категорій, потім закріпити ці правила, виконуючи суто граматичні вправи, а наступним етапом має бути виконання завдань порівняльного та зіставного характеру. Слід зазначити, що у процесі складання вправ дуже важливо враховувати особливості рідної мови студентів-іноземців.

Отже, врахування інтерференції у процесі навчання української мови як іноземної дозволяє попередити помилки, зменшити їх кількість і тим самим полегшити процес навчання. Дослідження процесів інтерференції під час вивчення нерідної мови сприятиме оптимізації навчання та глибшому зрозумінню механізму запобігання негативного мовного впливу у процесі засвоєння українського усного мовлення студентами-іноземцями. Правильна організація роботи над особливостями мови і своєчасна класифікація мовних порушень сприяє ефективній роботі над помилками, уможлиблює їх зменшення або усунення на різних мовних рівнях у всіх видах мовленнєвої діяльності.

Література:

1. Ахманова О. С. Лингвистический энциклопедический словарь / О. С. Ахманова. - М. : Рус. яз., 1980. - 1356 с.
2. Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования / У. Вайнрайх. – К: Вища школа, 1979. – 263 с.
3. Дешериев Ю. Д. Основные тенденции функционирования и развития национально-русского двуязычия / Ю. Д. Дешериев // Русский язык в национальной школе. – 1978. – № 2. – С. 26-32.
4. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю.А. Жлуктенко. – К.: Вища школа, 1974. – 164 с.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання /наук. ред. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Семчинський С. Семантична інтерференція мов / С. Семчинський. - К. : Вища школа, 1974. - 256 с.
7. Хауген Е. Билингвизм и его аспекты / Е. Хауген // Проблемы билингвизма. - М.: МГУ, 1972. - С. 70-74.